

olup davacının açmış olduğu bir davanın konusudur.

İslâm hukukunda hacir müessesesi, ihtiyatî haciz ve ihtiyatî tedbiri de içine alacak genişlikte ele alınmış olup borçlu bakımından yaklaşık olarak bu iki müessesenin görevlerini de ifa etmektedir. Bu sebeple ihtiyatî haciz ve ihtiyatî tedbirle ilgili hükümler, klasik dönem fıkıh literatürünün özellikle hacir ve dava bölümlerinde serpiştirilmiş bir şekilde yer almaktadır.

Hâkim borçlunun menkul veya gayri menkul mallarına ihtiyatî haciz koyunca bu mallar borçlunun elinde kalır; ancak borçlu bu mallar üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunamaz; onları tüketemez, satamaz, hibe edemez. İhtiyaten haczedilmiş mallar gerektiğinde yetkili merciler tarafından satılarak bedelinden alacaklının alacağı ödenir.

BİBLİYOGRAFYA :

Wensinck, *el-Mu'cem*, "hcz", md.; Buhârî, "İstikrâz", 14; Müslim, "Müsâkât", 18; Şâfiî, *el-Üm*, III, 184, 189; Dârekutnî, *es-Sünen*, Medine 1966, III, 26; Mâveridî, *el-Ahkâmü's-sultâniyye*, Kahire 1909, s. 195; Şîrâzî, *el-Muhezzeb*, I, 320; Bâcî, *el-Müntekâ*, Kahire 1331, V, 84-85; Serahsî, *el-Mebsût*, XXIV, 163-166; Sadrüşşehîd, *Şerhu Edebi'l-kâdi li'l-Haşşâf*, Bağdad 1978, II, 380; Kâsânî, *Bedâ'î*, VII, 169, 174; Merginânî, *el-Hidâye*, İstanbul 1290, II, 275; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, IV, 456, 488, 494-496, 502; Nevevî, *el-Mecmû'*, XIII, 290-292; Karâfî, *el-Furûk*, Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), IV, 80; Zeylâî, *Tebyinü'l-hakâ'ik*, Bulak 1315, V, 200; Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *el-İnşâf fi ma'rifeti'r-râcih mine'l-hilâf*, Kahire 1955, V, 303; İbn Ferhûn, *Tebsiratü'l-hükkâm*, Kahire 1310, I, 72, 79, 210-214; II, 218-222; Şîrbînî, *Muğni'l-muhtâc*, II, 150-151; Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1958, IV, 305, 310-314; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kunâ'*, Mekke 1395, III, 407-408, 420-423; Abdurrahman Şeyhizâde, *Mecma'u'l-enhu'*, İstanbul 1289, II, 42; *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, V, 61, 62; Haraşî, *Şerhu Muhtaşarı Halîl*, Beyrut, ts. (Dâru Sadr), V, 266-276; Emîr San'ânî, *Sübülü's-selâm*, Beyrut 1987, III, 107-115; Şevkânî, *Neylü'l-levâtî*, Kahire, ts. (Matbatü Mustafa el-Bâbî), V, 275-276; a.m.f., *es-Seylü'l-cerrâr* (nşr. Mahmûd İbrâhim Zâyid), Beyrut 1985, IV, 250-255; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, İstanbul 1984, II, 8; VI, 15; *Mecelle*, md. 998, 999, 1000; Reşid Paşa, *Rûhu'l-Mecelle*, İstanbul 1328, V, 205, 210-213, 218; Sıddîk Hasan Han, *Fethu'l'allâm* (nşr. M. Sultân en-Nemne-kânî), Medine, ts. (Mektebetü'l-İlmiyye), II, 43-44; Ali Haydar, *Dürrü'l-hükkâm*, III, 91, 93; Ahmed Ali el-Hatîb, *el-Hacr 'ale'l-medîn li-hak-ki'l-guremâ*, Kahire 1964; Muhammed Tâhir İbn Aşûr, *Mekâşidü's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Tunus 1978, s. 203; Abdülgaffâr İbrâhim Sâlih, *el-İflâs fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Kahire 1980, s. 222; Abdülkerîm Zeydân, *Nizâmü'l-kağâ' fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Bağdad 1984, s. 146-148; Fahrettin Atar, *İslâm İcrâ ve İflâs Hukuku*, İstanbul 1990, s. 154-206, 376-377; Bilmen, *Kamus*, VII, 294-302; "el-İflâs", *Mv.F*, V, 318.

 FAHRETTİN ATAR

HACR

(bk. HACİR).

HACRÎ

(الحجری)

Ebü Muhammed Abdullah
b. Muhammed b. Âli el-Hacrî
(ö. 591/1195)

Hadis ve kıraat âlimi.

Zilhicce 505'te (Haziran 1112) Endülüs'te Meriye'de (Almeria) doğdu. İbn Ubeydullah diye de bilinmektedir. Arap kabilelerinden Hacr b. Zîruayn'a nisbetle Hacrî ve Ruaynî, doğduğu ve ikamet ettiği yerlere nisbetle de Meriyyî, Sebti nisbeleriyle anılır. Kurtuba (Cordoba) ve İşbiliye (Sevilla) başta olmak üzere muhtelif şehirlerde birçok hocadan ders aldı. *Şahîh-i Müslim*'i Ebü Abdullah İbn Zügaybe'den, Nesâî'nin *es-Sünen*'ini fakih ve hadis hâfızı Ebü Ca'fer Ahmed b. Abdurrahman el-Bitrûcî'den okudu. İşbiliye hatibi diye anılan kıraat âlimi ve muhaddis Ebü'l-Hasan Şüreyh b. Muhammed er-Ruaynî'den ve Ahmed b. Abdullah b. Sâlih'ten hadis ve kıraat-i seb'a tahsil etti. Ayrıca Ebü'l-Hasan İbn Mugis, Ebü Bekir İbnü'l-Arabî'den ve daha pek çok hocadan faydalandı. 534 (1139-40) yılında kalabalık bir mecliste *Şahîh-i Buĥârî*'yi Şüreyh b. Muhammed'e okudu.

Hacrî'den hadis ve kıraat okuyanlar arasında Ebü'l-Hattâb İbn Dihye el-Kelbî, Muhammed b. Hasan İbnü'l-Gâzî, Muhammed b. Muhammed el-Yahsubî, Muhammed b. Ubeydullah el-Mürsî, İbnü's-Saffâr el-Kurtubî ve Abdurrahman b. Kâsım es-Serrâc gibi isimler bulunmaktadır.

Zehebî'nin "hadis hâfızı, hüccet, allâme, şeyhü'l-Maġrib, şeyhü'l-İslâm" diye tavsif ettiği Hacrî hadis öğrenim ve öğretiminde titiz davranan ve rivayetlerine güvenilen bir âlimdi. Meriye'de hatiplik yaptı, ancak kendisine teklif edilen kadılık görevini kabul etmedi. Meriye düşman istilâsına uğrayınca Mürsiye'ye (Murcia) gitti. Buradan da önce Fas'a, ardından Sebte'ye (Ceuta) geçerek ömrünün büyük bir kısmını bu şehirde hadis ve kıraat okutmakla geçirdi. Hükümdarın kendisini Merakeş'e davet etmesi üzerine bir müddet orada kaldıysa da tekrar Sebte'ye döndü.

Kıraat ve fıkıhla da meşgul olmakla beraber âlf isnadlara sahip bulunması se-

bebiyle özellikle hadis alanında temayüz eden, zühd ve takvâsı ile halk nazarında büyük itibar kazanan Hacrî, 591 yılı Muharrem ayı sonlarında veya Safer ayı başında (Ocak 1195) Sebte'de vefat etti.

Kaynaklarda çeşitli kerâmetleri zikredilen Hacrî'nin öldüğü sırada büyük bir kuraklığın hüküm sürdüğü, cenazesi kabre konunca halkın yağmur yağdırması için onunla tevessül ederek Allah'a dua ettiği, o gece başlayan yağmurun bir hafta sürdüğü belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hazm, *Cemhere*, s. 461; Münzirî, *et-Tekmile*, I, 217; İbnü'l-Ebbâr, *et-Tekmile* (nşr. F. Codera), Madrid 1887-89, II, 494-498; İbn Kudâme el-Makdisî, *Ülemâ'ü'l-hadîs*, IV, 145-146; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, IV, 1370-1372; a.m.f., *A'lâmü'n-nübelâ*, XXI, 251-255; Safe-dî, *el-Vâfi*, XVII, 575; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, III, 473; İbn Taġrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, VI, 138; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 487; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 307.

NURİ TOPALOĞLU

HÂCÜ-yi KİRMÂNÎ

(خواجوی کرماني)

Ebü'l-Atâ Kemâlüddîn Mahmûd
b. Âli b. Mahmûd Mürşidî-yi Kirmânî
(ö. 753/1352)

İranlı şair.

20 Zilhicce 689'da (24 Aralık 1290) Kirman'da doğdu. Asıl adı Mahmud olup şiirlerinde "hâce" kelimesinin küçültmeli ismi olan "Hâcû" mahlasını kullanmıştır. Nahlend-i şuarâ, Hallâku'l-meânî, Melikü'l-fudalâ lakapları, Mürşidî ve Kirmânî nisbeleriyle anılır. Eserlerinden iyi bir öğrenim gördüğü, özellikle astronomi alanında geniş bilgi sahibi olduğu anlaşılan Hâcû tahsilini muhtemelen Kirman'da tamamladı. Daha sonra büyük bir ihtimalle kıtlık ve huzursuzluk yüzünden Kirman'dan ayrılmak zorunda kaldı. Şîraz'a giden Hâcû buradan Kâzerûn'a geçti. Orada Mürşidiyye tarikatı şeyhlerinden Emînüddin Muhammed-i Kâzerûnî'ye, bir süre sonra Simnan'a giderek Alâüddevlî-i Simnânî'ye intisap etti. 718-737 (1318-1336) yılları arasında Irak-ı Arab, Hûzistan, Azerbaycan, Bağdat, Mısır, Suriye ve Filistin'i gezdi. 732'de (1331-32) Bağdat'ta bulunduğu anlaşılan Hâcû, burada yazdığı *Hümâ vü Hümâyûn* adlı eserini İlhânî Hükümdarı Ebü Said Bahadır Han'a sunmak üzere dört yıl sonra Tebriz'e gitti; ancak sultanın öldüğünü öğrenince eseri onun yerine geçen Ârpâ Han'a (ö. 736/